

VÄRLDEN OMKRING OSS:

MÄNNISKORÄTTsutmaningar vid horisonten och Amnesty Internationals framtid

KUMI NAIDOO, GENERALSEKRETERARE

1 MARS 2019

INLEDNING

Efter sex månader som generalsekreterare och många samtal med teamen på internationella sekretariatet, och över hela vår globala organisation, är detta ett viktigt ögonblick att reflektera över tillståndet i världen och vår beredskap att möta de utmaningar som Amnesty står inför.

Jag börjar med att erkänna den enkla sanningen att vi, trots vi vinner flera viktiga slag, inte vinner kriget för de mänskliga rättigheterna. Det finns en stor mängd bevis för detta omkring oss, inte minst att ledare som vänder de mänskliga rättigheterna ryggen samtidigt vinner massornas stöd. Det framstår som osannolikt att världen som den ser ut idag skulle ha kunnat enas kring den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, som just fyllt 70 år.

Fram till idag har Amnestys teori för förändringsarbete fokuserat på normskapande, mäta hur dessa normer efterlevs och ta fram kampanjer (vanligtvis riktade mot regeringar) för att påtala de brister och övergrepp vi kunnat identifiera. Denna strategi har varit baserad på en rad antaganden; bland andra ett utbrett stöd för de mänskliga rättigheterna, staten som maktens huvudsakliga centrum och internationell rätts centrala position. Samtliga av dessa antaganden ifrågasätts i dag.

Pressen på de mänskliga rättigheterna kommer sig inte bara av vilken grad de kränks med straffrihet, utan också berättigade frågor om hur användbara de mänskliga rättigheterna är som ramverk. Kinas frammarsch motbevisar gamla uppfattningar som att ekonomisk tillväxt tvingar fram större politisk frihet, eller att mänskliga rättigheter är en förutsättning för ett materiellt bättre liv. Ekonomisk tillväxt i många länder leder inte alltid till större politisk frihet eller jämlikhet – och mänskliga rättigheter har inte hittat något adekvat sätt att utmana denna verklighet. Teknologiska framsteg skapar grundläggande frågeställningar om den mänskliga naturen och kan komma att utmana den bakomliggande tanken om människors lika värde. Vår förändrade ekologiska insikt väcker frågor om antropocentrismen i de mänskliga rättigheterna. Överlag har mänskliga rättigheter hamnat i utkanten i många människors syn vad gäller att lösa vår tids största utmaningar.

Det är ingen vits att vi har rätt om vi inte är handlingskraftiga. Den mest akuta utmaningen vi står inför i dag är en existentiell utmaning - att återskapa vår betydelse för de största utmaningarna och fajtarna i världen och vår kraft att skapa förändring.

VÄRLDEN OMKRING OSS

Det mest utmärkande draget i världen är dess komplexitet. Ingen kan fullt ut förstå den globala ekonomin och företeelser som snabb urbanisering, globalt nätverkande, migrationsmönster, den exponentiella teknologiska utvecklingen och djupgående förändringar i innebörden av arbete, vilket skapar komplexa sociala och politiska krafter som knappast låter sig kartläggas och ännu mindre analyseras. Några huvudsakliga globala trender låter sig dock identifieras och dessa är tätt sammanlänkade med varandra.

- **Klimatförändringar.** Den extrema brådskan att ta itu med klimatförändringarna tydliggjordes i FN:s klimatpanels alarmerande rapport som visar att vi bara har 12 år på oss att begränsa den globala uppvärmningen till 1,5 grad Celsius. Därefter kommer uppvärmningen inte längre att gå att hejda, vilket leder till katastrofala följder. Klimatförändringarna är till största del ett resultat av ett konsumtionsinriktat livsmönster och politisk kortsiktighet. Dess effekter är redan svårt kännbara för de mest marginaliserade. Klimatförändringar är redan en orsak bakom viktiga människorättsutmaningar - det vi ser i dag är bara en skugga av den katastrof vi troligen har att vänta om vi inte agerar snabbt.
- **Ojämlighet.** Den ekonomiska ojämlikheten har ökat i nästan alla delar av världen de senaste decennierna som en konsekvens av det ekonomiska systemet. Trots att antalet personer som lever i absolut fattigdom har minskat sedan 1980 har de rikaste 1 procenten ökat sina tillgångar med mer än dubbelt så mycket som de fattigaste 50 procenten¹, Enligt Oxfam har antalet miljardärer fördubblats sedan finanskrisen år 2008.² De ökade inkomstklyftorna får viktiga följder, i form av skillnader i tillgång till hälso- och sjukvård, utbildning, sanitet och växande skillnader i maktförhållanden. Dessutom förväntas skillnaderna fortsätta att växa, bland annat till följd av åtstramningar inom välfärden, korruption och strukturell diskriminering. Men ekonomisk ojämlikhet är inte bara dåligt för de fattiga. Hög konsumtionsnivå påverkar hela befolkningen och bidrar till att öka klyftorna i samhället är, vilket också får betydelse för de psykiska ohälsotalen för alla.
- **Teknologi.** Snabb teknologisk förändring får djupgående effekter på sättet människor interagerar med varandra, och med världen, men även hur vi tar till oss information, fattar beslut, och synen på vad arbete innebär. Den teknologiska förändringen kommer att omforma vår uppfattning om vad som menas med att vara människa, och artificiell intelligens och genetisk design kommer att bli alltmer sofistikerad och tillgänglig för de mest förmögna - med potential att i stor omfattning öka ojämlikheten. Medan automatiseringen och gig-ekonomin får allt större konsekvenser för allt fler av världens arbetare måste vi ifrågasätta om vår nuvarande arbetsrätt och uppfattning om socialt skyddsnät – ojämnt implementerade som de är – verkligen fyller sin funktion. 1,4 miljarder arbetare uppskattas befinna sig i osäkra anställningsförhållanden 2017 och de ökar i antal.³ Teknologin tillhandahåller nya kraftfulla verktyg för förtryck och social ingenjörskonst som vi kan förvänta oss kommer att gå mycket längre än vad vi hittills har sett.

1 World Inequality Lab, *World Inequality Report 2018*, World Inequality Database, s. 4-7, <https://wir2018.wid.world/>.

2 Oxfam, *Public Good or Private Wealth*, s. 12, <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/620599/bp-public-good-or-private-wealth-210119-en.pdf>.ILO, *World Employment and Social Outlook: Trends 2018*:

3 https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2018/WCMS_615594/lang-en/index.htm.

- » **Demonisering.** Många av världens ledare och politiker har framgångsrikt utnyttjat den latent oro som upplevs inom många grupper, däribland oron kring ojämlikhet, sårbarhet och identitet - genom att framkalla rädsla, skuld och underblåsa identitetsbaserat hat och våld. Från USA till Ungern till Filippinerna anammar människor demoniserande retorik från politiska ledare som flagrant tar avstånd från eller underminerar de mänskliga rättigheterna. Deras enkla budskap om "vi mot dem" får stor spridning och genklang på sociala medier, och har en tjusning som är lätt att förstå i en värld vars komplexitet är så stor att de flesta politiker verkar fullständigt oförmögna att få grepp om den. Vanliga medborgare har tappat tilltro till den egna förmågan att påverka eller ha inflytande. Ledare som använder sig av demonisering som taktik har ofta kärnväljare som själva känner sig övergivna i en värld av växande ojämlikhet.

Det behöver knappast sägas att de internationella maktförhållandena är i markant förändring. Människorättsrörelsen har särskilt misslyckats med att inse vidden av Kinas ekonomiska och politiska makt och vad detta för med sig. Företagens enorma inflytande över de grundläggande orsakerna till människorättskränkningar motsvaras inte av den grad av uppmärksamhet de får från människorättsorganisationer. Vi kan inte förvänta oss att gårdagens metoder ska visa sig effektiva i morgon.

Det finns emellertid några positiva saker vi måste ha i minnet. Vi får inte glömma de snabba attitydförändringar i många länder som skett vad gäller hbtqi-personer. Även om mycket återstår att göra är detta en källa till hopp. Den dramatiska globala uppgången i rörelser för kvinnors rättigheter, båda transnationella sådana som #metoo och specifika strider i länder som Argentina, Indien, Polen, Saudiarabien och USA kommer förhoppningsvis att leda oss till en ny vändpunkt. Nu är det tid att förändra systemen till den makt som förtryckt kvinnor och hbtqi-personer så länge.

Men om nätverksbaserade gräsrotsrörelser, särskilt kvinno- antidiskriminerings- och ungdomsrörelser är källan till stor del av förändringsviljan i världen i dag måste vi också erkänna det låga förtroende internationella civilsamhällsorganisationer numera åtnjuter. Skandaler har skadat allmänhetens förtroende i länder där icke-statliga organisationer traditionellt varit starka, och ledare i många länder attackerar civilsamhällsorganisationer och lokala icke-statliga organisationer, vilket Amnesty fått erfara.

VÄGAR FÖR FRAMTIDEN

På basis av denna korta analys av den yttre utmaningen och på mina tre decennier långa erfarenhet som pådrivare av social förändring ställer jag upp följande krav för Amnesty. Dessa är mina prioriteringar och utgör måttstocken för arbetet med mitt ledarskap, det globala styrteamet, den internationella styrelsen och sektionernas ledning.

Jag kommer fortsättningsvis använda ett ramverk för ett Amnesty som är "större, tuffare och mer inkluderande". Jag vill också presentera en lista här som anknyter till de tre rubrikerna som närmare förklarar var jag menar.

Listan över vad vi måste uppnå speglar mina första tankegångar. Den ska användas för att starta diskussioner och jag ser fram emot feedback och kommentarer då vi skapar engagemang för de här målen och arbetar som en rörelse mot vår nästa strategiska plan.

Definiera vårt syfte

Vi står inför en existentiell utmaning vad gäller att visa vår relevans inför världens utmaningar av idag. Vi måste vara på det klara med vårt syfte, definiera vår position gentemot våra supportere runt om i världen och förstå vår unika roll i en diversifierad och stor sektor för sociala förändringar, särskilt med tanke på att många ser oss som förlagade.

Grundläggande orsaker och systemförändring

Vi måste bli kraftfulla vad gäller att utmana de system som möjliggör orättvisor och övergrepp. Vi måste se bortom att få systemet att fungera och istället komma med djärva förslag om hur systemet ska ändras. Det är dags att ta itu med det historiska misslyckandet över hela vår sektor som innebär att vi skapat konstgjorda gränser mellan mänskliga rättigheter, klimatet, framsteg och fredsskapande. Frågorna vi diskuterar har samma grundorsaker. Om vi bygger starkare samarbete med andra parter, med vilka vi delar bilden om orsakerna till problemen, kommer vår sammanlagda styrka att bli större.

Vi står inför vår tids största kriser - inklusive klimatförändringar, ökad ojämlikhet, exponentiell teknologisk förändring - vilka alla bidrar till människorättskränkningar. Detta kräver nya sätt att tänka, handla och nya former av partnerskap.

Lyhörighet

En modell över vårt arbete måste ha fokus på grundläggande orsaker samtidigt som vi måste utveckla vår lyhörighet och snabbhet. Jag tänker på detta som "männikorättsinterventioner i realtid" – vi hanterar kriser medan de sker och försöker ändra händelseförlopp i stället för att nöja oss med att analysera dem i efterhand.

Bredda vårt ramverk

Amnesty har ett långt och erkänt förhållande till internationell människorätt. Men allt eftersom den politiska respekten för internationell rätt minskar måste vi fråga oss om våra resurser används bäst genom att verka för större efterlevnad eller om vi måste vara mera flexibla i hur vi använder oss av ramverket, bland annat genom att arbeta mer med målen för hållbar utveckling för att påverka och förändra.

Vi måste anpassa oss till realiteten att rättsligt skydd (internationellt och nationellt) bara är en del av lösningen. Att detta skydd urholkas och ignoreras, och att dess värde i relation till utmaningar som klimatförändringar och automation, med rätta kan diskuteras. Medan vi fokuserar på skyddet för rättigheter måste vi även söka efter genombrott när det gäller ojämlikhet som kan möjliggöra och stärka gräsrotsinitiativ.

Framsyn och moraliskt mod

Vi kommer inte att kunna möta utmaningarna i världen med inställningen "business as usual". Om vi effektivt ska kunna utmana de strukturella orsakerna till global orättvisa måste vi vara redo att utmana spelreglerna som upprätthåller status quo. Ett stort avstånd mellan de styrande och styrda är inget nytt i många av världens länder, men urholkandet av tron på vår kollektiva förmåga som medborgare att på allvar påverka politikens inriktning är en allvarlig kris.

Att bara ägna sig åt att beskriva problemen är inte en bra bas för djärv och modig aktivism som ger resultat. Vi måste utveckla lösningar som vi tror på och som vi är beredda att slåss för. Vi kan inte fortsätta att visa tilltro till system som inte fungerar. Vi måste utmana det sammanbrott mellan

regeringar och medborgare som har sin grund i dålig insyn och hitta sätt att förvandla maktbalansen till vanliga människors fördel. Vi måste komma med förslag och vi måste vara lösningsorienterade. Vi talar ofta om rättsstatsprincipen, men vi måste ta Howard Zinns radikala kritik på allvar när han säger att rättsstatsprincipen är ett redskap för förtryckare och ett tyranni för de förtryckta. Om vi ska konfrontera strukturellt förtryck måste vi vara beredda att ägna oss åt civil olydnad.

Partnerskap och mobilisering

Om vi ska åstadkomma verklig förändring genom massmobilisering behöver vi vara många. Ändå förlorar vi slaget om idéer i det offentliga rummet. Kärnan i vårt uppdrag måste vara att göra mänskliga rättigheter relevanta och nå ut med vårt budskap. Denna uppgift blir alltmer angelägen och vi behöver engagera morgondagens ledare till att möjliggöra förändring. Genom dem måste vi bygga ett brett stöd som återspeglar sammansättningen i de samhällen vi vill förändra.

Men vi måste också radikalt förändra vår förståelse hur koalitioner byggs, utvidga våra partnerskap och samarbeten med människorättsförsvarare, samhällen och gräsrotsgrupper. Vår sanna styrka ligger i ekosystemet hos de rörelser där vi hör hemma. Vi måste skapa engagemang där kraften finns – särskilt i kvinnorättsrörelsen – och skapa samarbetsytor med likasinnade, både i traditionella sammanhang som arbetarrörelsen och konstsektorn och i icke-traditionella sammanhang, som den privata sektorn och trossamfund.

Att göra större avtryck i det globala syd är nödvändigt och att skapa initiativ för syd-sydliga partnerskap måste vara högprioriterat.

Kommunikation

Vi måste skapa och föra fram positiva budskap som stödjer rättigheterna – jämlikhet, icke-diskriminering, rättvisa, värdighet – kopplade till den oskiljaktiga agendan för miljön, fred och hållbar utveckling. Kommunikationen är det slagfält där vi kommer att vinna eller förlora människors tankar och hjärtan. För att vanligt folk ska tro på mänskliga rättigheter som ett potentiellt verktyg för att rädda planeten, tackla ojämlikhet och bekämpa hat måste de få se och höra de lösningar vi kan erbjuda. Amnesty måste bli en organisation som sätter kommunikation i första rummet, som skapar bärande och kraftfulla budskap och jag måste leda det arbetet från toppen av organisationen.

Nyskapande

Vi måste odla och uppmuntra idéer, både vad gäller frågorna vi arbetar med och sättet vi arbetar på. Vi har inget annat val än att uppmuntra och skapa initiativ till lärande, anpassning och nyskapande. Vi måste utforska djärva tillvägagångssätt och hur Amnesty och våra partners kan få större påverkan. Sedan länge etablerade verktyg och arbetssätt behöver uppdateras och nya arbetssätt utforskas. Vi ska fortsätta vara i framkant när det gäller hur teknologi kan vara ett redskap i arbetet för de mänskliga rättigheterna.

SLUTLIGEN

Jag är övertygad om att många av de strategier som ska säkerställa att Amnesty är och förblir en stark kraft för förändring inte är framtagna ännu, och att personerna som ska utveckla dem troligtvis finns ibland oss redan. Jag vill se till att organisationen hittar dem, tror på dem, ger dem resurserna och får stora idéer att växa.

Amnesty betraktades en gång som en djärv, modig och dynamisk kraft. Det är vi fortfarande på vissa områden, men vi kan göra mer för att uppmuntra idéer, söka förnyelse och investera i alternativa sätt att påverka. Utvecklingen av en ny global strategi för Amnesty är en enorm möjlighet för oss att komma på rätt spår och som vi inte får missa.

**Därför ber vi om era djärvaste idéer för att hjälpa oss att förändra Amnestys framtid
– och världens framtid.**